

HOGYAN VÁLTOZTATTA MEG
AZ INTERNET
AZ ÖN GONDOLKODÁSÁT?

SZERKESZTETTE: **VESELSZKI ÁGNES**

ESSZÉKÖTET

VILÁGHÁLÓBA KEVEREDETT EMBER

ELTE
EÖTVÖS
KIADÓ

Veszelszki Ágnes (szerk.)

A világhálóba keveredett ember

AJÁNLÓ

Veszelszki Ágnes (szerk.)

A világhálóba keveredett ember

AJÁNLÓ

Budapest, 2013

A kötet megvalósulását a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Szerkesztő
Veszelszki Ágnes

© Az esszék szerzői

© Veszelszki Ágnes (szerk.)

ISBN 978-963-312-179-5

www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: Hunyady András, ügyvezető igazgató

Felelős szerkesztő: Pál Dániel Levente

Tipográfia: Anders Tibor

Borítófotó és illusztrációk: Jaksa Tímea

Borítóterv: Csele Kmotrik Ildikó

Nyomdai munkák: Multiszolg Bt.

Tartalom

Előszó az esszékötethez	11
<i>(Veszelszki Ágnes)</i>	
A szirén dala	15
<i>(Bógel György)</i>	
I. e. és i. u. határán	21
<i>(Balázs Géza)</i>	
Az internet néhány szemléletalakító hatása (introspekciós megjegyzések)	28
<i>(Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor)</i>	
Válasz a kérdésre: „Hogyan változtatta meg az internet az Ön gondolkodását?” (vagyis az enyémet), avagy: beleszagolni a levegőbe	36
<i>(Kálmán C. György)</i>	
Kell egy zug, ahol nincs térerő	40
<i>(Veres Zoltán)</i>	
A kétütemű adatátviteltől a világméretű faluig	45
<i>(Kis Ádám)</i>	
A teljesség kihívása	53
<i>(Nyíri Kristóf)</i>	
Megváltoztatta az internet a gondolkodásomat?!	58
<i>(Fábri György)</i>	
A csőbútor	61
<i>(Zuh Deodáth)</i>	
Letölteni egy tigrist	67
<i>(Szűts Zoltán)</i>	
Vissza a valóságba	73
<i>(Brückner János)</i>	

Térsebészlet	78
<i>(Szvetelszky Zsuzsanna)</i>	
Ablak a világra és magunkra. A hálózat, a digitális adattest és a virtualizáció	82
<i>(Fehér Katalin)</i>	
Valóságjátékos tér	90
<i>(Bánki György)</i>	
Semennyire sem!	97
<i>(Majtényi László)</i>	
A pác. Vallomás arról, „hogyan változtatta meg az internet a gondolkodásomat”	102
<i>(Aczél Petra)</i>	
Amikor megtudtam, mi az a Format C:\	107
<i>(Tari Annamária)</i>	
Eltűntek az adathordozók	111
<i>(Prószéky Gábor)</i>	
A szabadság bilincsei	115
<i>(Zsoldos Dávid)</i>	
Író emberek, író gépek	118
<i>(Bedő Iván)</i>	
Az emberek imádnak félni	125
<i>(Szabó Márton)</i>	
Nem hiszek el mindent elsőre	129
<i>(Bódi Zoltán)</i>	
I. sz. 17: szuperlány születik	134
<i>(Sepp Norbert)</i>	
Útmutató a cephekhez	140
<i>(Réz András)</i>	
„Az internet én vagyok?”	143
<i>(L. Varga Péter)</i>	

Perc-emberkék dáridója	147
<i>(Stöckert Gábor)</i>	
Rövid idő, hosszú ész	151
<i>(Síklaki István)</i>	
Online reciprok	155
<i>(Ollé János)</i>	
Halászó, vadászó, gyűjtögető életmód a 21. században	159
<i>(Mártonfi Attila)</i>	
Magas intelligencia – tudatvesztés és rabság	165
<i>(Vekerdy Tamás)</i>	
Kommunikáció – információ és felelősség	168
<i>(Vass László)</i>	
A virtuális világ: áldás vagy átok?	173
<i>(Jurecska Laura)</i>	
Sziámi ikrek	176
<i>(Pintér Róbert)</i>	
Virtuális otthonosság	182
<i>(Varga Máté)</i>	
Komment-ország	188
<i>(Bán László)</i>	
Dahui Gao kutyája	192
<i>(Perlaky-Papp József)</i>	
A protézis	195
<i>(Fekete Zsombor)</i>	
Képi érzelmek, pótcselekvés és nagylexikon	200
<i>(Kiss Renáta)</i>	
Az internet katalizátor	203
<i>(Dobó Mátyás)</i>	
Internetes jövőkép	205
<i>(G. Németh György)</i>	

Internet? Az örök fiatalság titka!	208
<i>(Ómolnár Miklós)</i>	
„a korszakváltásoknak nincsenek szemtanúi...”	212
<i>(Németh Zoltán)</i>	
Ferenc pápa és a közösségi oldalak	214
<i>(Böjte Csaba)</i>	
Világító pergamen	218
<i>(Deák-Sárosi László)</i>	
Bármilyen állításra és az ellenkezőjére is lehet „bizonyítékot” találni	225
<i>(Juhász Péter)</i>	
Betolakodó vendégből szállóvendég	230
<i>(Takács Edit)</i>	
Adalékok	234
<i>(Fodor Péter)</i>	
Egyre „felhősebb” napok, avagy hétköznapjaim Digitáliában	236
<i>(Dragon Zoltán)</i>	
Mérföldkövek	241
<i>(Kiss Róbert Richard)</i>	
Könnyebb és nehezebb	246
<i>(Papp-Váry Árpád)</i>	
3 × 10 év – a gondolkodás három típusa	252
<i>(Pál Dániel Levente)</i>	
Szétszórtabb, interkulturálisabb, gyorsabb, kritikusabb	259
<i>(Asbóth János)</i>	
„Offline” → „online”	262
<i>(Kovács László)</i>	
Az internet és a matematikai kutatás	268
<i>(Szamuely Tamás)</i>	
Jogász, jog és az internet	273
<i>(Lattmann Tamás)</i>	

Megkerülhetetlen	280
<i>(Hajdu Csaba)</i>	
A home office kényelme	283
<i>(Gombos Zsolt)</i>	
Az internet mint kihívás	286
<i>(Monostori Károly)</i>	
Kollégám, az internet	291
<i>(Domonkos Andor)</i>	
Csak egy szerszám, nem a kéz	296
<i>(Tátrai Péter)</i>	
Az antarktisi webkamerák csodája	301
<i>(Pásztor Balázs)</i>	
Új műszer – új szemlélet	307
<i>(Scheuring István)</i>	
Internetes szokásaim	310
<i>(Lendvai L. Ferenc)</i>	
Alapvetően sehogyan	312
<i>(Egyed László)</i>	
Tájékoztat, de nem változtat meg	315
<i>(Horváth Péter Iván)</i>	
Nincs nagy változás	317
<i>(Palló Gábor)</i>	
Múltba néző internet	320
<i>(Szalai Zoltán)</i>	
Korai találkozásaim az internettel Amerikában	324
<i>(Frank Tibor)</i>	
Néhány reflexióm az internetről	327
<i>(Bańcerowski Janusz)</i>	
Tarnhelm. Internet stb.	331
<i>(Kukorelly Endre)</i>	

szindrómára stockholm	333
<i>(Bari Máriusz [Damage])</i>	
Webkettősség	341
<i>(Mécs Anna)</i>	
Vele, de nem általa	347
<i>(Csűrös Csilla)</i>	
A keresés nem hozott eredményt	350
<i>(Belányi József)</i>	
No, we don't have wifi. Talk to each other!	353
<i>(Tallér Edina)</i>	
Futrinka utca	357
<i>(András Ferenc)</i>	
A végtelenből hulló történetek	363
<i>(Jaksa Tímea)</i>	
Válogatás a szerzők témához illeszkedő munkáiból	367
Ajánlott linkek (honlapok és blogok)	370

Előszó az esszékötethez

Hogyan változtatta meg az internet az emberi gondolkodást? Nem tudjuk. Hogyan változtatta meg az internet egyes emberek gondolkodásmódját? Ennek kíván e kötet az alapját képező körkérdéssel utánajárni. A kérdésfeltevés szándékoltan személyes jellegű volt, hogy a közreműködők az esszé típusú írásokban saját tapasztalatukat, véleményüket fogalmazzák meg.

Az ötletet a John Brockman szerkesztette, 2011-ben megjelent *Is the Internet Changing the Way You Think? The Net's Impact on our Minds and Future* (Harper Collins Publishers, New York) című kötet adta. Az edge.org szervezet minden évben összegyűjti a világ 150 legokosabb emberét, és feltesz nekik egy kérdést, amely 2011-ben az internetre vonatkozott. Ennek eredménye lett az említett kötet. E minta alapján kívánunk a témakörrel sajátosan magyar képet adni.

2013 nyarán meghatározó magyar közszereplőket, a tudományos, a gazdasági, a művészeti élet kiemelkedő résztvevőit kerestem fel kérdésemmel, és rövid, egy-két oldalas, személyes írást kértem tőlük. Az esszéfelkérésre közel nyolcvan válaszszöveg érkezett. Az írások sorrendje a mentális hálózat elvét követi: az egymás után következő írásokat az internetes linkekre emlékeztető kapcsolódási pontok kötik össze.

Egyes szerzők azt állítják, semmiben nem változott meg a gondolkodásuk, amióta használják az internetet – más szempontból

hozott újat a világháló. Az internet módosított az információ-szerzés jellegén, idején, gyorsaságán és hatókörén. Megváltoztak a szakcikk- és hírolvasási szokások. A digitális információs közeg kialakított egyfajta új, kritikus hozzáállást, az adatok megbízhatóságának szükséges (állandó és visszatérő) ellenőrzését. Több írásban is megjelenik negatív – nem a gondolkodást, hanem a viselkedést és a biztonságot érintő – hatásként az internetes bűnözés, az online zaklatás, az adatokkal való visszaélés témaköre.

A szerzőink többsége úgy véli, az internet gyökeresen megváltoztatta életüket, „gondolkodásukat”, annak tárgyát vagy módját. Van, aki már elképzelhetetlennek tartja az életét internet nélkül, és szinte nem is emlékszik, hogyan gondolkodott (másképpen) az internet megjelenése előtt (i. e.). A kényszerű vagy önként választott multitasking üzemmód egyeseket segít, másokat hátráltat a munkában. A szövegalkotásban a körmondat alkonyára mutatnak rá szerzőink. Változik a szövegbefogadás mikéntje is: máshogyan olvasunk egy nyomtatott könyvet és máshogyan az ún. „világító pergamenről”, a képernyőről vagy kijelzőről. Az elektronikus szöveg olvasásában több az ugrás, az információszemezgetés, és a verbális mellett a vizuális, (mozgó)képi tartalmakat is keresi a netező. Az emlékezés kényszere és tartalma módosul: úgy tűnik, a lexikális, tényyszerű tudás helyét és kiemelt szerepét a hálózatban gondolkodás, a töredékek-részek összekapcsolásának képessége veszi át. A hálózatosodás az információszerzés mellett a személyes és szakmai szociális kapcsolatokra (az erre épülő kooperációs lehetőségekre) is vonatkozhat. Az emberi kapcsolatok átalakulása magával hozza a szakmai és privát hálózat közötti határvonalak elmosódását. Az anonimitásba vagy a nicknevek mögé rejtőzés lehetetlenné teheti a valós kétirányú kommunikációt. Folyamatosan

változnak az adathordozók, egyre inkább immateriálissá válik az információ. Átrendeződik a térhasználat és az időkezelés. A behálózottság felgyorsítja a szubjektív időt, többek szerint néha tudatos lassításra, az offline pillanatok tudatos megélésére van szükség. És miközben többen digitális vagy virtuális függőségről is beszámolnak – a szinte korlátok nélküli szörfölési lehetőség, az információáradatban való megmerítkezés mellett bizonyos nosztalgikus érzéseket is megfigyelhetünk a korábbi, behálózatlan kor iránt.

Az esszéírók neve, foglalkozása és munkahelye után legtöbb esetben egy, a kötet témájához kapcsolódó könyv vagy blog címe szerepel. (A bibliográfiai adatok a kötetünk végén lévő ajánlott irodalmi jegyzékbe kerültek.) Szerzőinknek több könyve, tanulmánya, cikke megjelent, az átláthatóság kedvéért azonban ezek közül csupán egyre, az internet és gondolkodás témájához legközelebb állóra hivatkozunk.

Köszönöm minden közreműködő szerzőnek, hogy időt szánt a kérdés írásos végiggondolására, és megtisztelt minket írásával. Az élettörténesekbe betekintést adó szövegek szerzői vallanak a világhálónba keveredett (vagy vetett) ember tapasztalatairól, érzéseiről. Talán most van az egyik utolsó alkalom a kérdés feltételére: a „Hogyan változtatta meg az internet az Ön gondolkodását?” értelmezhetetlen azok számára, akik már az internet és a digitális technika hőskorában születtek, nincsen összehasonlítási alapjuk a pre-internet korszakkal. A címadó kifejezés Vass László írásából származik.

Köszönöm az ELTE Eötvös Kiadó minden munkatársának, kiemelten Hunyady András kiadóvezetőnek és Pál Dániel Levente főszerkesztőnek a kötet megjelenéséhez nyújtott segítségüket – az ötletem motiváló támogatásától kezdve a kivitelezésig.

A kötet illusztrációit és a borítón felhasznált fényképet Jaksa Tímea készítette. Köszönöm, hogy ránk bízta a képeit.

A felmerülő új és új ötletek megvitatásában a családomon és a barátaimon kívül az ELTE BTK-n működő Kommunikáció: internet és média műhely tagjai voltak segítségemre. Ezúton is köszönöm mindannyiuknak az együttgondolkodást.

Minden Olvasónak örömteli böngészést kívánok a kötetben – és a neten is!

Budapest, 2013. október 14-én (mert VHI 60)

Veszelszki Ágnes
szerkesztő

A szirén dala

Bögel György

Professor of Management,
CEU Business School, Budapest;
a Terepszemle. Tanulmányok és feljegyzések
az infokommunikációs világról című kötet szerzője

Hogyan változtatta meg az internet a gondolkodásomat? A kérdés megtisztelő, hiszen azt sugallja, hogy szoktam gondolkodni. Válaszolni sem lehet rá csak úgy kapásból: *gondolkodni* kell a válaszon, a feladat tehát rejtett gondolkodási teszt is egyben.

Megváltoztatta az internet a gondolkodásomat? Valószínűleg igen. Az ember gondolkodását leginkább a tapasztalatok változtatják meg, márpedig az internet szerves része a mindennapi életnek. Soha nem készítettem időmérleget magamról, de feltételezhető, hogy az internet szép darabot foglalna el belőle. A nem létező mérlegben ez a rész természetesen nem „internetezésként” jelenne meg, hanem internethasználattal támogatott tevékenységekként: munka, tanulás, szórakozás, levelezés stb.

Mit változtatott meg az internet a gondolkodásomban? A tárgyat, pontosabban a tárgyait mindenképpen, vagyis azt, amiről gondolkodom. Ebből a szempontból két nagy szakaszra bontható a világom: az 1995 előtti és utáni korszakra. Az évszám megválasztása kissé önkényes, de a célnak megfelel, ugyanis ebben az évben lett tőzsdei vállalat a Netscape, és nekem az internetet és a világhálót tulajdonképpen az ő Navigator nevű böngészőjük hozta el.

Internet persze már korábban is volt, csak fölöttébb körülményes volt a használata, én nem is kísérleteztem vele.

1995 előtt volt a könyvtár, a külföldi út és a csigaposta. A munkámhoz szükséges forrásokat hazai könyvtárakból, külföldi utakon és a jó öreg posta segítségével szereztem be. Büszke voltam, ha sikerült valami fontosat, értékeset megszerezni, és bosszantott, ha valamiről megfeledkeztem vagy valamit elmulasztottam: egy gonosz ember előttem csapott le valamire a könyvtárban, elfogyott a pénzem egy londoni könyvesboltban, a szerkesztőség nem várta meg, hogy postán megkapjak egy fontos táblázatot... Mai szemmel nézve ezek a csatornák nagyon soványak voltak, tartalmuk gyéren és lassan csordogált. Röviden: jóval kevesebb dolgon lehetett gondolkodni, mint ma. Kevesebb volt az adat, nehezebben lehetett hozzáférni mások gondolataihoz. Gondolkodásra is kevesebb volt az idő, mivel a keresés sokat elvett belőle.

A kilencvenes évek második felétől aztán kitágult a világ, a gondolkodás tárgyát illetően nem a hiány volt már a probléma, hanem az elképesztő bőség. Gyakorlatilag minden elérhető lett, mégpedig várakozás nélkül.

A válasznak ezen a részén nem kellett gondolkodni. Az internet vaskos csatorna, bő sugárban ömlik belőle az információ – ezt mindenki tudja és tapasztalja. *Tárgy* van bőven a gondolkodáshoz. De vajon változott-e a gondolkodás *módja*?

Igen, változott, és nyilván nem csak az enyém. Mikor? E tekintetben nem tudnék évszámot mondani: a változás folyamatos.

A furcsa az, hogy ma tulajdonképpen irigylem a régi önmagamat.

Hogyan gondolkodtam az internet előtt? Azt is kérdezhetném, hogyan dolgoztam akkor, mivel a munkám nagy része tulajdonképpen gondolkodás: adatok, információk, tudásmorzsák fel-

csipegetése, megértése, feldolgozása, kombinálása, kiegészítése, rendezése, átadása. Lássuk csak, mi is volt az internet előtt! A források szűkössége és a beszerzés lassúsága miatt biztosra kellett menni, gondosan kellett célozni. Időt és fáradságot nem kímélve megszereztem valamilyen fontos, régóta keresett, áhított forrást, például egy új szakkönyvet vagy megkerülhetetlen folyóiratcikket. Színes tollakat vettem elő, kockás spirálfüzeteket fektettem az ölembe, az asztalomra pedig teleraktam cédulákkal (a kellemes méretű, az akkori munkahelyemen hatalmas tömegben gyártott, gyorsan feleslegessé váló lyukkártyákat remekül lehetett használni). Tudtam, hogy ez van, ebből kell élnem, ráadásul a kincs gyakran csak átmenetileg lehetett a birtokomban, vissza kellett adni a szűrős szemű könyvtárosnak.

A könyveket, cikkeket, tanulmányokat az első betűtől az utolsóig gondosan elolvastam – elvégre meg kellett becsülni ezeket. Sokat és gondosan jegyzeteltem az említett füzetekbe és cédulákra, és mivel írni fárasztó és időigényes tevékenység, el kellett döntenem, hogy mi fontos nekem és mi nem, vagyis hogy népies legyek, el kellett választani az ocsút a búzától. Válogattam, gondolati láncok komponenseit rakosgattam össze a céduláimon, ami nem ment megértés és gondolkodás nélkül, ezekhez pedig koncentrációra van szükség, alapos szellemi emésztésre, leginkább egy könyvtár vagy valamilyen más csendes zug hűvös nyugalmában. Nem kellett sietni, mivel a csatornák lassúsága miatt a következő szállítmány csak hetek vagy hónapok múlva jött.

Milyen volt tehát a gondolkodásom? Némi szerénytelenséggel azt mondanám, hogy elmélyült, lineáris és türelmes.

Na, éppen ezek azok, amiket irigylek a régi önmagamból. Az internet éppen ezt a hármast vette tűz alá: az elmélyültséget,

a linearitást és a türelmet. Az internet türelmetlen, hálózatos, és fel-színességre csábít, ráadásul megpróbál engem is ilyenné tenni, nem is eredménytelenül. A dala szép, nehéz neki ellenállni, és ta-lán nem is kell. Az említett irigység ellenére nem tudnám meg-mondani, hogy a világa jobb vagy rosszabb, de az biztos, hogy más.

Először is itt a bőség. A polcaimon ma több tucat elolvasatlan szakkönyv hever, amelyeket „meg kellett rendelni”, mivel az adott pillanatokban ellenállhatatlanoknak tűntek, rendelni pedig könnyű, hiszen van Amazon.com. Az e-könyv olvasómban úgy szaporod-nak a letöltött kötetek és tanulmányok, mint a nyulak. A számító-gépem tárolója dugig van mindenféle anyagokkal, amelyeket kétség-beesve igyekszem mindenféle mappákba, katalógusokba rendezni. Persze nemcsak szövegek vannak, hanem rengeteg film is, képek, diasorok, táblázatok...

Feszültségben, nyomás alatt telik az élet: ha valamibe belekez-dek, úgy érzem, hogy egy másikról vagy inkább sok másikról le-maradok. Gyorsan fut a szemem, nagyokat ugrok, egy-egy pillan-tással próbálok fontos részeket befogni, sok könyvből és cikkből csak egyes részeket olvasok el, amire éppen szükségem van. Ráke-resek bennük valamire, a fát nézem bennük, nem az erdőt. Ritkán hagyom, hogy egy szerző kézen fogjon, és végigvezessen a saját lo-gikáján: kitépem a kezem, elugrom, cserbenhagyom, hiszen ott vár a következő meg a következő... Kevesebb idő jut gondolkodásra, sok az evés, és kevés az emésztés. Az vonz legjobban, ami rövid, könnyű, lazán szerkesztett, és jó képek vannak benne. Ellenőrzésre, mérlegelésre, pró és kontra érvekre kevés az idő, egyszerűbb el-hinni azt, amit éppen találtunk, pláne ha nem mond ellent a né-zeteinknek. A rossz pénz kiszorítja a jót – mondják a közgaz-dászok.

Elugrani, félrelépni könnyű, hiszen ott van a legnagyobb csábítás, a link, a hálózati csomópont, ahonnan másfelé lehet menni. A link óriási találmány, de veszélyes szirén, amely ugyebár csodás hangú, de gyilkos természetű tengeri nimfa. Egy kattintás, és már másutt vagy, más villamosra szálltál, egy másik utcába fordultál be egy kereszteződésnél. Kiesel egy gondolati sorból; van helyette másik, de ahhoz sem maradsz hű, hiszen csábít a szirénhang, jönnek az újabb linkek. A link hálózatosá tesz, mindent mindennel összekapcsol, az egyenes utat a város bonyolult pókhálója váltja fel.

Az új világ, a gondolkodásnak eme új módja kétségtelenül csábító, számtalan előnye van. Úgy tűnik, az agyunk jól érzi magát ebben a linkes-hálózatos világban – talán ez felel meg az igazi természetének. Azt is tudjuk, hogy a nagy innovációk sokszor váratlan találkozásokból, véletlenekből, gondolati elhajlásokból, félrelépésekből, szokatlan asszociációkból születnek: az innovátorok hálózatosak, a végrehajtók lineárisak.

Mégis, élvezettel lubickolva az újban, irigylem a régi önmagamat. Nem kell mindent könnyen elengedni, néha nem árt egy kicsit ellenállni. Venni kell például hagyományos könyveket is néha, amelyeket alaposabban kell elolvasni, már csak azért is, mert egyre drágábbak. Nem érdemes bedőlni azoknak, akik szerint a nagyközönségnek a világhálón nem szabad többet írni fél oldalnál (és azt is csak úgy bulvárosan), mert hosszabb szöveghez nincs türelmük; lehet, hogy így van, de ez legyen az ő bajuk. Nem kell mindent linkekkel teletűzdelni, alkalmat adni az elcsábulásra...

Ellenállni lehet. Az ilyen ellenállás heroikus és reménytelen. Most abbahagynom, és szörfözöm egy kicsit a neten.

KÖNYV BEMUTATÓ

VESZELSZKI ÁGNES (szerk.)

VILÁGHÁLÓBA KEVEREDETT EMBER

HOGYAN VÁLTOZTATTA MEG
AZ INTERNET
AZ ÖN GONDOLKODÁSÁT?

IDŐPONT:
2013. DECEMBER 16., HÉTFŐ
18.00 ÓRA

HELYSZÍN:
JÓNÁS KÉZMŰVES SÖRHÁZ
BÁLNA – BUDAPEST
IX. FŐVÁM TÉR 11–12.

A bemutatón az esszékötet szerzői közül

TARI ANNAMÁRIA

pszichoterapeuta-pszichoanalitikussal,

DRAGON ZOLTÁN

digitáliskultúra-kutatóval,

FÁBRI GYÖRGY

rektorhelyetttel (ELTE),

RÉZ ANDRÁS

filmesztéta-műfordító-reklámszakemberrel

a kötet szerkesztője,
VESZELSZKI ÁGNES beszélget.